

### **2.13 Методичні аспекти підготовки представників громадських організацій та населення до взаємодії з прикордонниками**

Підготовка представників громадських організацій, які виявляють бажання брати участь у заходах взаємодії з прикордонниками, організовується та проводиться уповноваженими службовими особами підрозділу охорони державного кордону. Така підготовка проводиться з представниками громадських організацій відповідно до списку, поданого керівним органом громадської організації, у зручний для представників громадської організації час та попередньо узгоджений з керівним органом громадської організації час. Строк підготовки становить не більше двох місяців.

Підготовка здійснюється за напрямками:

1) правова підготовка:

правова основа діяльності та засади організації громадських організацій;  
основні завдання, права та обов'язки громадських організацій та їх членів щодо охорони державного кордону;

законодавство України, що регулює режим державного кордону, прикордонний режим, режим у пунктах пропуску через державний кордон, та документи, що регламентують встановлення державного кордону на певній ділянці;

склад адміністративних правопорушень, протидію яким віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України та громадських організацій, представники яких долучаються до охорони державного кордону;

порядок в'їзду і перебування громадян України та інших осіб у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі;

2) спеціальна підготовка:

основні способи діяльності громадських організацій під час охорони державного кордону;

порядок застосування представниками громадських організацій заходів фізичного впливу і спеціальних засобів;

тактика дій осіб, що порушують вимоги законодавства України про державний кордон, та їх демаскуючі ознаки;

підстави та порядок перевірки представниками громадських організацій документів, що посвідчують особу;

дії представників громадських організацій під час виявлення та затримання осіб, що порушують вимоги законодавства України про державний кордон;

порядок та вимоги до складання процесуальних документів про адміністративне правопорушення.

Учені виокремлюють «форми професійної взаємодії прикордонників на різних рівнях: макрорівень (взаємодія між прикордонним відомством України та прикордонними відомствами зарубіжних країн), мезорівень (спільні із органами місцевого самоврядування заходи щодо охорони та захисту державного кордону), мікрорівень (взаємодія із колегами у прикордонному колективі, із керівництвом; із громадянами, які перетинають державний кордон)» [257]. У нашому дослідженні увага зосереджується на взаємодії на мікрорівні.

З урахуванням особливостей обстановки та місцевих умов тематика підготовки представників громадських організацій може за потреби змінюватися. Програма підготовки представників громадських організацій, яких планується залучити заходів з охорони державного кордону вперше, затверджується щороку у грудні та надсилається в підпорядковані підрозділи охорони державного кордону. Реалізація заходів підготовки здійснюється особовим складом прикордонного відомства, який має необхідну теоретичну підготовку та досвід служби, за місцем роботи, навчання, проживання представників громадських організацій або за місцем дислокації підрозділу охорони державного кордону.

На підставі програми підготовки підрозділом охорони державного кордону спільно з керівним органом громадської організації складається у двох примірниках розклад занять, який підписується керівником громадської

організації та начальником підрозділу охорони державного кордону. Один з примірників розкладу занять, в якому ставляться відмітки про проведення занять, зберігається в підрозділі охорони державного кордону, другий знаходиться у штабі громадської організації.

Методика трактується дослідниками як сукупність методів [258]. Методика підготовки представників громадських організацій та населення до взаємодії з прикордонниками передбачає проведення занять в теоретичній та практичній формах.

Теоретичні заняття включають у себе вивчення із представниками громадських організацій передбачених програмою підготовки нормативно-правових актів, теоретичних положень порядку організації спільного виконання завдань з охорони державного кордону та конкретних доручень, застосування спеціальних засобів індивідуального захисту та самооборони, отримання інших теоретичних знань, передбачених програмою підготовки.

Практичні заняття проводяться з метою закріплення отриманих теоретичних знань. Після закінчення підготовки представників громадських організацій, яких планується залучити до виконання завдань з охорони державного кордону вперше, спеціально утворена комісія, склад якої визначається наказом органу охорони державного кордону, приймає у них залік.

Навчання представників громадських організацій способам прикордонної діяльності здійснюється у ході виконання завдань з охорони державного кордону під час спільних чергувань, а також не менше одного разу на місяць шляхом проведення інструктажів, занять тощо.

Важливим напрямком підготовки представників громадських організацій є робота з місцевим населенням. Така робота являє собою постійний, цілеспрямований вплив прикордонних підрозділів на суспільне життя, господарсько-виробничу діяльність та свідомість населення прикордоння шляхом здійснення комплексу різноманітних адміністративних, агітаційно – пропагандистських та запобіжно-попереджувальних заходів з метою контролю

розвитку обстановки на ділянці відповідальності в інтересах охорони державного кордону

Оскільки будь-яка діяльність здійснюється в інтересах досягнення певної мети, то робота з місцевим населенням здійснюється з метою контролю розвитку обстановки на ділянці відповідальності підрозділу охорони державного кордону, підвищення надійності захисту інтересів держави на державному кордоні.

Основними завданнями роботи з місцевим населенням є:

- забезпечення умов для участі громадян України в охороні державного кордону на добровільних засадах;
- роз'яснення законодавчих актів, рішень органів державної влади з прикордонних питань, правил прикордонного режиму, режиму державного кордону;
- участь спільно з державними органами влади, органами місцевого самоврядування в проведенні заходів з правового, громадянського, патріотичного виховання;
- позитивний вплив на розвиток обстановки в прикордонних районах.

Розглянемо значення окремих завдань такої діяльності. На першому місці визначено завдання щодо «забезпечення умов для участі громадян України в охороні державного кордону на добровільних засадах». Дійсно, головною метою роботи з місцевим населенням є підвищення надійності захисту інтересів держави на державному кордоні. І цього можна домогтися, у тому числі, і завдяки використанню допомоги місцевого населення в охороні кордону. І безумовно, виключно, на добровільних засадах. Це головне завдання і найбільш складне. На жаль, не завжди місцеве населення надає допомогу прикордонникам в охороні державного кордону на добровільних засадах. Щоб цього домогтися, необхідно добре попрацювати по створенню необхідних умов.

Але, якщо поки можливості використовувати допомогу місцевих жителів в охороні державного кордону є недостатніми, все ж таки варто через населення підвищувати надійність охорони державного кордону. Орієнтиром цієї можливості є друге завдання, а саме – «роз'яснення законодавчих актів, рішень

органів державної влади з прикордонних питань, правил прикордонного режиму, режиму державного кордону». Це завдання спрямовує прикордонні підрозділи на формування у жителів прикордоння законослухняного алгоритму поведінки в контрольованому прикордонному районі. Це передбачає такі дії місцевих жителів у побуті, у виробничій, сільськогосподарській і іншій діяльності які відповідали б вимогам законодавства України з прикордонних питань. А це дає можливість прикордонникам повністю виключити місцевих жителів із числа потенційних правопорушників і зосередити основну увагу на інших категоріях громадян.

Разом с тим, завдання «участь спільно з державними органами влади, органами місцевого самоврядування в проведенні заходів з правового, громадянського, патріотичного виховання» вимагає від прикордонних підрозділів роботи з місцевим населенням, зокрема і з використанням представників державних органів влади, органів місцевого самоврядування, керуючись статтею 33 Закону України «Про державний кордон України», що «Державні органи і громадські організації сприяють органам Державної прикордонної служби України у залученні громадян України на добровільних засадах до охорони державного кордону України».

Наступне завдання – «позитивний вплив на розвиток обстановки в прикордонних районах» припускає постійний контроль за розвитком обстановки з боку прикордонних підрозділів на ділянці відповідальності а також попереджувальний вплив на її можливі зміни шляхом роботи з місцевим населенням.

Успішне виконання цих завдань, залежить від проведення з мешканцями прикордоння доцільних і цілеспрямованих заходів. Практика оперативно-службової діяльності органів охорони державного кордону дозволяє визначити

Пріоритетними напрямками роботи з місцевим населенням є такі:

профілактична робота з різними категоріями мешканців прикордонних населених пунктів;

використання місцевого населення в охороні державного кордону;

робота з територіальними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування в інтересах охорони державного кордону та підтримка з ними взаємодії.

Кожен напрямок роботи з місцевим населенням має своє смислове наповнення і свій зміст. Так метою роботи з місцевим населенням профілактично-запобіжного спрямування є:

створення сприятливих умов для використання допомоги громадян України та інших осіб в охороні державного кордону;

формування іміджу прикордонного відомства та виховання у громадян довіри і поваги до прикордонників.

Таку роботу прикордонники здійснюють:

з жителями населених пунктів, розташованих на територіях, прилеглих до державного кордону, селищних і сільських рад (на загальних зборах, нарадах, сходах місцевого населення) шляхом проведення інформувань, доповідей, орієнтувань про законодавство України з прикордонних питань, про відповідальність громадян у разі його порушення, про завдання з охорони державного кордону та доведення, за потреби, окремих елементів обстановки;

з керівним складом і депутатами органів місцевого самоврядування, посадовими особами їх виконавчих органів, підприємств, установ та організацій шляхом проведення інструктажів, бесід, взаємного обміну інформацією та уточнення окремих даних обстановки;

із членами громадських формувань, клубів юних друзів прикордонників, трудовими колективами та окремими громадянами шляхом участі в заходах громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, інформувань, бесід та інструктажів.

Облік заходів, проведених прикордонниками з членами громадських формувань з охорони державного кордону та клубів юних друзів прикордонників ведеться у штабі громадського формування та Клубу юних друзів прикордонників в окремому журналі за формою: дата, час, метод і тема заходів, що проводилися, місце їх проведення та кількість присутніх.

Роз'яснювально-профілактична робота, яку проводять прикордонники серед місцевого населення, являє собою комплекс організаторських та практичних заходів, спрямованих на усунення, послаблення чи нейтралізацію умов та причин виникнення правопорушень з прикордонних питань.

Методик цієї роботи передбачає, що вона здійснюється шляхом впливу на свідомість, громадське життя та господарсько-виробничу діяльність населенням прикордоння через проведення підрозділами охорони державного кордону комплексу агітаційно-пропагандистських, та запобіжно-попереджувальних заходів через усні виступи, радіо, телебачення, пресу, образотворчі засоби.

Агітаційно-пропагандистські заходи спрямовані на формування у місцевого населення позитивного, патріотичного ставлення до оперативно-службової діяльності прикордонних підрозділів, його спонукання до участі в охороні державного кордону, надання прикордонникам допомоги з метою захисту своїх інтересів і інтересів держави на її кордонах.

Запобіжно-попереджувальні заходи спрямовані на формування у жителів прикордоння:

почуття відповідальності за дотримання законодавчих актів, рішень органів державної влади з прикордонних питань, правил прикордонного режиму, режиму державного кордону;

впевненості у неминучості відповідальності за порушення законів та нормативних актів з прикордонних питань на підставі послідовної, наполегливої роботи прикордонників по доведенню до логічного кінця всіх справ щодо адміністративних і кримінальних порушень законодавства з прикордонних питань та обов'язкового розповсюдження цієї інформації серед місцевих жителів.

Завдання профілактики вирішуються шляхом проведення трьох широких, але тісно пов'язаних комплексів заходів:

перший – розповсюдження правових знань серед місцевих жителів та їх навчання законослухняної поведінки у різних умовах.

Другий – адміністративний нагляд за станом виконання нормативних актів з прикордонних питань з боку місцевих жителів, що передбачає розробку дієвих мір по усунення, послаблення чи нейтралізацію умов та причин правопорушень.

Третій – проведення необхідних запобіжно-попереджувальних заходів корегуючого впливу.

Формами загальної підготовки населення до взаємодії з прикордонниками є такі:

загальні збори – що представляють собою сумісну присутність де-небудь членів колективу для обговорення, вирішення яких-небудь питань. Ця форма застосовується коли роз'яснювальні заходи здійснюються на підприємствах, установах, навчальних закладах, де члени колективу організовані і є можливість за допомогою керівників цього колективу зібрати його членів в потрібний час у визначеному місті;

нарада – це засідання, обмеженої кількості осіб, посвячене обговоренню якого не будь спеціального питання. Народи застосовуються для здійснення роботи з керівним складом підприємств, установ, організацій, органів місцевого самоврядування, представниками взаємодіючих органів;

сходи місцевого населення – це сумісна присутність де-небудь мешканців населеного пункту для обговорення, вирішення яких-не будь питань. В деяких випадках виникає необхідність проведення роз'яснювальної роботи у прикордонних населених пунктах, серед мешканців. В цьому випадку, використовуючи представників органів місцевого самоврядування, оголошується схід місцевого населення;

подвірний обхід – форма роботи з мешканцями населеного пункту, яка застосовується у випадках коли, для проведення заходу, не доцільне збирання усіх громадян населеного пункту, або це неможливо.

використання можливостей засобів масової інформації – форма роботи яка передбачає розповсюдження необхідної інформації з використанням телебачення, радіо, періодичного та настінного друку.



наочна інформація – образотворчі засоби, що застосовуються з метою впливу на місцеве населення та його інформування про актуальні події з прикордонних питань.

Форми профілактичної роботи припускають застосування різних прийомів, способів або методів доведення до місцевих жителів необхідної інформації.

Відповідно до діючих керівних документів такими методами є:

доповідь – публічне повідомлення – розгорнуте викладення якої не будь теми;

бесіда – популярний доклад з обміном поглядів, співбесіда;

інструктаж – це надання кому не будь інструкції, керівних вказівок;

інформування – повідомлення про положення справ, стан чого не будь;

орієнтування – направлення на досягнення якої-небудь мети, допомога кому не будь розібратись у чому не будь;

взаємний обмін інформацією – це регулярне, взаємне доведення представниками взаємодіючих органів деяких даних про оперативну та криміногенну обстановку в прикордонних регіонах;

індивідуальна бесіда – конфіденційний обмін поглядів, співбесіда з поодиноким людиною.

оформлення інформаційних бюлетенів – стисле повідомлення про подію, що має суспільне значення з послідуєчим їх розклеюванням в місцях масової роботи та проживання населення;

статі, замітки в газету – публіцистичні твори невеликого розміру, короткі повідомлення у пресі представників Державної прикордонної служби щодо деяких аспектів її діяльності;

тематичні відеофільми, виступи по телебаченню – відеоносії зі знятим зображенням певної тематики, публічне повідомлення по телебаченню.

обговорення з осудом вчинків правопорушників на зборах трудових колективів підприємств, установ, організацій (не залежно від форм власності), де вони працюють, на сході селян тощо. Цей метод профілактики при умовах добре

продуманої тактики її проведення, володіння оперативною обстановкою на місцях, спроможний дати позитивні результати.

Для проведення спеціальної профілактики застосовуються такі ж форми і методи, щой під час проведення загально профілактичних заходів. Вони відрізняються тільки колом осіб з якими проводяться заходи.